

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІСОВОГО БІОЦЕНОЗУ В КУЛЬТУРАХ СОСНИ ЗВИЧАЙНОЇ

¹ Черкаський державний технологічний університет;

² Львівський національний лісотехнічний університет України;

³ Чигиринське лісове господарство

Анотація

Представлено фітоценотичні дослідження Притясминських лісів Черкаської області із сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.) за методикою Й. Матушкевича та його визначником рослинних асоціацій, де за основу взято флористичну методику Браун-Бланке.

Ключові слова: Притясминський ліс, угруповання звичайнососнових лісів, флористичний склад, рослинна асоціація.

Abstract

The paper presents phytocenotic studies of Cherkasy region Prytyasmyn forests of Scots pine (*Pinus sylvestris* L.) according to the Matushkevych method and his determinant of plant associations; studies are based on the Braun-Blanquet floral approach.

Keywords: Prytyasmynsky forest, group of common pine forests, floristic composition, plant association. Всуп

Вступ

В межах України надзвичайно поширеними є хвойні ліси, які займають другу позицію після листяних лісів. Найбільш поширеними є угруповання звичайнососнових лісів, які відзначаються низкою особливостей: основним лісотвірним видом є сосна звичайна; її лісові угруповання характеризуються високою пластичністю та едифікаторною адаптивністю; досить широка популяційна територія едифікатора стали поштовхом до його кліматичної, рельєфної й ґрунтової неоднорідності; спостерігається значна синтаксономічна різноманітність. На території нашої держави сосні відводиться почесне місце. Зокрема, фактично існує 17 видів, з яких в культурі 11, найбільш розповсюджена сосна звичайна (*Pinus sylvestris* L.). Звичайнососнові ліси (*Pineta sylvestris*) різноманітні за флористичним складом, таксаційними даними та ценотичними особливостями [1, с. 42].

Метою роботи стали детальні дослідження Притясминських лісів Черкаської області із сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.) і визначення способів та умов їх збереження та відтворення на території ДП «Чигиринське лісове господарство».

Результати дослідження

Вивчення та дослідження характеристик соснових лісів ДП «Чигиринське лісове господарство» ґрунтувалось на загальноприйнятих лісівничих та флористичних методиках. Для складання геоботанічних описів Притясминських фітоценозів та вивчення еколого-біологічних властивостей соснових борів проводилися маршрутні обстеження з описами та використанням довідкової літератури, насамперед, визначників [2, 22]. З метою оцінювання ступеня відповідності сформованого фітоценозу умовам місцезростання ми використовували методику Й. Матушкевича та його визначник рослинних асоціацій, де за основу взято флористичну методику Браун-Бланке [4]. Згідно з цією методикою, Притясминські бори утворюють фітоценотичні групи хвойних бореальних лісів з досить рясно поширеним покривом за участі моху на території рівнинної та гірської частини України [3]. Згідно з дослідженнями Й. Матушкевича [4], сосновим лісам властивий набір характерних тільки для них видів, які утворюють комплекси характерних і діагностичних видів різного рангу (табл. 1). Для проведення досліджень, які включали флористичні описи, насамперед, підбирались та визначались мінімальні площі дослідних ділянок для здійснення опису, фіксації повного видового складу фітоценозу з урахуванням сезонних явищ. Також, застосовували відповідні

шкали для здійснення кількісних та якісних характеристик видів, діагностика таблиць. У соснових фітоценозах видовий склад ми констатували здійснюючи два описи, в різний вегетаційний період з інтервалом в один місяць – у момент появи найбільшої кількості видів. А саме – це середина травня та друга половина червня.

Таблиця 1.

Діагностичні види соснових лісів

Українська назва виду	Латинська назва виду
1	2
Характерні види класу хвойних лісів – <i>Vaccinio-Piceetea</i>	
Дуб звичайний	<i>Quercus robur</i>
Береза повисла	<i>Betula pendula</i>
Груша звичайна	<i>Pyrus communis</i>
Чорниця	<i>Vaccinium myrtillus</i>
Брусниця	<i>Vaccinium vitis-idea</i>
Верес	<i>Calluna vulgaris</i>
Веснянка дволиста	<i>Majanthemum bifolium</i>
Нечуйвітер волохатий	<i>Hieracium pilosella</i>
Мітлиця тонка	<i>Agrostis tenuis</i>
Чебрець повзучий	<i>Thymus serpyllum</i>
Плевроцій Шребера	<i>Pleurozium schreberi</i>
Дікран хвилястий	<i>Dicranum polysetum</i>
Гілокомій блискучий	<i>Hylocomium splendens</i>
Рунянка ялівцева	<i>Polytrichum juniperinum</i>
Характерні види порядку соснових лісів <i>Cladonio-Vaccinietalia</i>	
Кладоніч оленяча	<i>Cladonia rangiferina</i>
Дікран багатоніжковий	<i>Dicranum polysetum</i>
Сосна звичайна	<i>Pinus sylvestris</i>
Характерні види союзу соснових лісів <i>Dicrano-Pinion</i>	
Зимолюбка зонтична	<i>Chimaphila umbellata</i>
Конвалія звичайна	<i>Convallaria majalis</i>
Щучка звивиста	<i>Deschampsia flexuosa</i>
Діфазіаструм сплюснутий	<i>Diphasiastrum complanatum</i>
Щитник австрійський	<i>Dryopteris austriaca</i>
Гіпнум кипарисовидний	<i>Hypnum cupressiforme</i>
Під ялинник звичайний	<i>Hypopitys monotropa</i>
Ялівець звичайний	<i>Juniperus communis</i>

Багно звичайне	<i>Ledum palustre</i>
Левкобрій сизий	<i>Leucobryum glaucum</i>
Плаун колючий	<i>Lycopodium annotinum</i>

Продовження таблиці 1

1	2
Ортилія однобока	<i>Orthilia secunda</i>
Зозулин льон звичайний	<i>Polytrichum commune</i>
Грушанка кругло листа	<i>Pyrola chlorantha</i>
Золотушник звичайний	<i>Solidago virgaurea</i>

Висновки

Таким чином, виходячи з викладеного, науковий інтерес до соснових лісів залишається актуальним і, враховуючі всі вищезгадані властивості, можна активно їх використовувати в галузі розвитку сучасних технологій лісових культур та в подальшому розвитку лісівничої справи. Враховуючи, що тільки починає розвиватися синтаксономічний напрямок досліджень, недостатньо опрацьовані питання комплексного використання біологічного потенціалу соснових борів на Притясминських терасах з погляду сталого розвитку, відчувається брак табличного матеріалу для таксації деревостанів, що вимагає детальнішого їх вивчення та систематизації. У зв'язку з цим важливе значення мають дослідження штучних лісів за участю сосни звичайної, без яких складно уявити регіональне природокористування і створення науково обґрунтованих підходів в системі наближеного до природи лісівництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Якубенко Б.Є. Геоботаніка: методичні аспекти досліджень. Навчальний посібник / Попович С.Ю., Устименко П.М., Дубина Д.В., Чурилов А.М. К.: Видавництво Ліра К. - 2018.
2. Краснов В.П. Атлас рослин-індикаторів і типів лісорослинних умов Українського Полісся : монографія / Орлов О.О. , Ведмідь М.М. За ред. В.П. Краснова. Новоград-Волинський: Вид-во "Новоград"- 2009.
3. Морозюк С.С. Трав'янисті рослини України: Навчальний посібник. / Протопопова В.В. Тернопіль: Навчальна книга, Богдан. 2007. - 216 с
4. Matuszkiewicz W. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Warszawa: PWN. 2001. - 536 p.

Ключка Світлана Іванівна — доцент кафедри загальної екології, педагогіки та психології, факультет будівельний, Черкаський державний технологічний університет, Черкаси, e-mail:svitkl@ukr.net

Сорока Мирослава Іванівна – професор кафедри ботаніки, деревинознавства та недеревних ресурсів лісу Львівського національного лісотехнічного університету України, Навчально-науковий Інститут лісового і садово-паркового господарства Львів, myroslava_soroka@yahoo.com

Перов Сергій Григорович — головний лісничий Державного підприємства «Чигиринське лісове господарство», м. Чигирин, Чигиринського району, Черкаської обл. e-mail: chyg@lis-ck.gov.ua

Kliuchka Svitlana - Ph.D in Pedagogy, associate professor of General Ecology, Pedagogy and Psychology Department, Cherkassy State Technological University, Cherkassy, e-mail:svitkl@ukr.net.

Soroka Myroslava Ivanivna - Professor of the Department of Botany, Wood Science and Non-Timber Forest Resources, Lviv National Forestry University of Ukraine, Educational and Scientific Institute of Forestry and Horticulture of Lviv, myroslava_soroka@yahoo.com

Perov Serhiy Hryhorovych - Chief Forester Dp Chyhyryns'ke Lisove Hospodarstvo, Chyhyryn, Chyhyryn District, Cherkasy Region. e-mail: chyg@lis-ck.gov.ua